

LLIÇÓ 7. DIFERENTS FORMES DE MERCAT

“A qualsevol gran organització és molt més segur equivocar-se amb la majoria que tenir la raó en solitari”
John Kenneth Galbraith

En aquesta lliçó considerem diversos tipus de mercat existents així com els processos de privatització i fusió d'empreses des d'una perspectiva de com aquests incideixen sobre l'existència, o no, de competència als mercats.

7.1. Tipus de mercat

Existeixen diversos tipus de mercat en funció d'una sèrie de característiques: número d'empreses, tipus de producte, barreres d'entrada, capacitat d'influir sobre el preu i vigilància dels competidors (veure quadre 7.1). En competència perfecta el comprador té un poder de mercat absolut mentre que, en el cas del monopoli, aquest poder està en mans del productor.

En competència perfecta, l'existència de moltes empreses, amb un producte similar, sense barreres d'entrada i una alta competència, les empreses accepten el preu de mercat, que és el menor possible. En aquest mercat els consumidors són els dominants, ja que qui vengui per sobre del preu de mercat perd els clients. És un mercat similar al de la mà invisible d'Smith (lliçó 1).

En competència monopolística es dona una mica més de poder als productors perquè el producte es diferencia, és a dir, no és igual consumir el producte de l'empresa “X” que de l'empresa “Y” (exemple: restaurants o serveis personals). En conseqüència, les empreses tenen certa influència en el preu (poden cobrar més car que en lliure competència perquè els consumidors estaran disposats a pagar més per la diferenciació de producte).

En oligopoli i duopoli l'element més determinant és que les altes barreres d'entrada fan que sigui difícil que entrin noves empreses al mercat. Això dona poder als productors (que augmenta si, a més, el producte és diferencia) i poden incidir sobre el preu (que els consumidors paguin per sobre del preu que existiria en lliure competència). La diferència amb els sistemes de competència (perfecta o monopolística) és, a més, que els productors consideren les reaccions dels competidors (vigilància Coca-cola/Pepsi-cola; productors de cotxes; productors de hardware i software, etc.) El monopoli és un cas extrem on només existeix una empresa que fixa les condicions de mercat (i preus) si no ho regula l'Estat (lliçó 4).

Quadre 7.1. Tipus de mercats

Tipus de Mercat	Número empreses	Tipus de Producte	Entrada	Influència d'una empresa sobre preu	Considera l'empresa reaccions competidors	Exemples
Competència perfecta	Moltes empreses petites	Homogeni	Fàcil	Cap (preu-acceptant)	No (existeix atomització)	Comerç local
Competència monopolística	Moltes empreses petites	Diferenciat	Fàcil	Poca	No (massa petita)	Restaurants i serveis
Oligopoli	Poques empreses	Normalment diferenciat	Difícil	Considerable	Sí	Automòbils; cereals esmorzar; telefonia, gas
Duopoli	2 empreses	Normalment diferenciat	Difícil	Considerable	Sí (clarament)	Begudes "cola", TV pagament,
Monopoli	1 empresa		Difícil o impossible	Molt alta (fixa el preu)	No té competidors	Aigua BCN, metro, Renfe passatgers

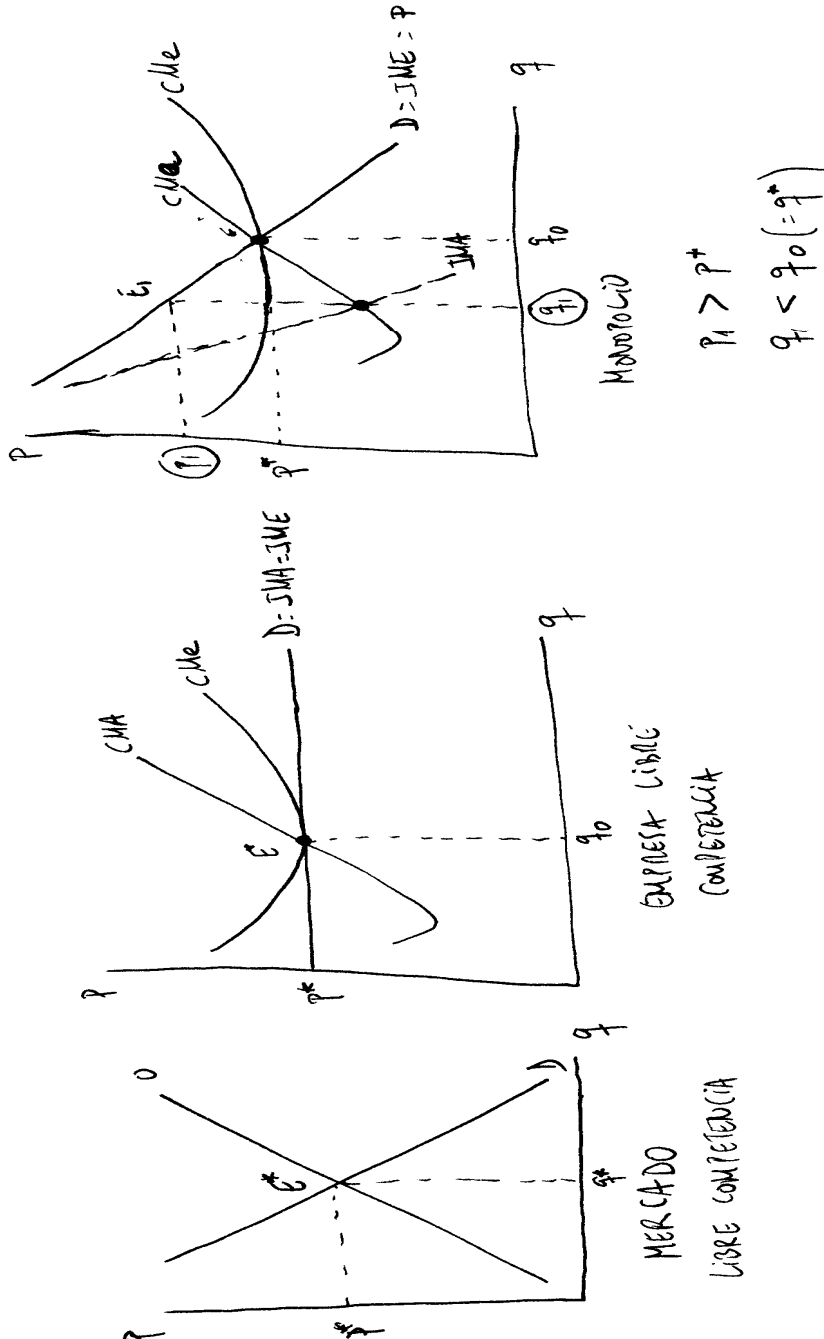
Tradicionalment, els economistes s'han mostrat contraris al monopoli, encara que hi ha arguments per defensar-los:

Monopolis a debat (opinions diverses):

- (+) Garanteixen una cobertura universal respecte al territori perquè es permeten beneficis extraordinaris en les zones més rendibles a canvi de proporcionar servei als usuaris en zones més remotes (menys rendibles).
- (+) La qualitat del servei és millor per les millors condicions laborals del treballadors.
- (+) Necessaris per assolir mercats mundials.
- (-) La competència fa millorar el servei per la por a pèrdua clients: millor atenció al client.
- (-) La competència permet reduir preus: els treballadors no estan sobre-protegits com amb el monopoli.
- (-) El monopoli redueix la inversió davant la manca de competència.

- (-) El monopoli tendeix a produir menys quantitat a un preu més alt perquè l'oferta de mercat és l'oferta de l'empresa. Així, la "tecnestructura" té el control total del mercat i prefereix produir menys a un major preu (veure gràfic 7.1).

7.1. Monopoli versus competència perfecta

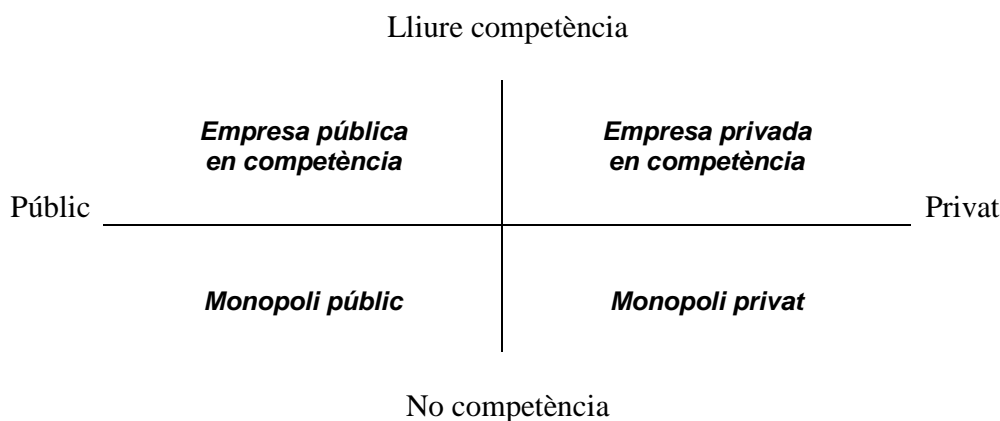


En suma, els monopolis semblen incidir negativament sobre els consumidors. Ara bé, com tenir grans empreses a nivell mundial sense permetre situacions monopolístiques o oligopolístiques nacionals? I com parer el poder de les grans corporacions?

7.2. Privatització versus liberalització

Respecte als monopolis (i oligopolis), cal assenyalar que, en els processos de privatització d'empreses públiques, que s'han produït al nostre país (i d'altres) des de la dècada de 1980, no és el mateix privatitzar que generar competència (liberalitzar). Si bé des del punt de vista polític ha predominat el debat públic/privat, PRIVATITZACIÓ, en l'àmbit econòmic el factor més important és el binomi competència/no competència, LIBERALITZACIÓ, preferint mercats de competència perfecta on el consumidor té el màxim poder (mentre que pot ser secundari qui té la propietat dels mitjans de producció). Així, poden existir empreses públiques en competència, empreses privades en competència, empreses públiques en monopoli i empreses privades en monopoli (veure el gràfic 7.2). Mentre que a les economies occidentals s'han posat molts esforços en privatitzar empreses públiques, s'observa un menor esforç en la generació de mercats de competència, malgrat l'existència de Tribunals de Defensa de la Competència, pel propi funcionament d'aquest tribunal, la pressió dels *lobbies*, la ideologia política, etc. No s'ha d'oblidar que el monopolista està ben organitzat (existeix un grup d'interès) mentre que els beneficiaris (consumidors) no ho estan al mateix nivell.

7.2. Propietat i competència



No es tracta de no donar importància econòmica a la privatització, que per exemple permet al Sector Públic augmentar els seus ingressos (si més no a curt termini), sinó d'emfasitzar la importància de l'existència de liberalitzacions.

En referència al primer, al nostre país destaquen les privatitzacions, parcials o totals, a finals de 1980 i principis de 1990 de SEAT, Enasa (Pegaso), Transatlántica, Maquinista Terrestre i Marítima, Marsans, Endesa, Repsol, Argentaria, Telefónica, Acesa, etc. Des de 1996, amb el canvi de govern, s'acceleren les privatitzacions que arriben a tots els sectors i en totalitat on l'Estat és present excepte la mineria del carbó, els ferrocarrils, la televisió i alguns serveis públics. Així, queden afectats el sector energètic, gas, petroli, transport aeri, marítim, infraestructures, telecomunicacions i siderúrgia. En suma, des de 1985 s'han privatitzat més de 125 empreses, que han aportat a l'Estat uns 42.000 milions d'euros.

De fet, amb el recent creixement del dèficit públic, un dels elements citats com a negatius és que a l'Estat queden poques empreses privatitzables (per obtenir recursos econòmics). De fet, semblen com a més atractives l'Agència EFE, Corporació RTVE, la part pública d'Ibèria (5,16%) o Red Eléctrica Española (20%).

Ara bé, junt amb els processos de privatització (i encara que en determinats casos es donen liberalitzacions, com en telefonia, línies aèries, etc.) s'observa, a més, un procés de concentració d'empreses (fusions) que limita la competència. Per a exemples a Espanya veure el quadre 7.2, al qual es poden afegir les recents concentracions de Caixes¹ que s'estan produint. Internacionalment, la liberalització creixent dels mercats està generant concentracions d'empreses que, a més, intenten assolir mercats mundials.

Quadre 7.2. Concentració empresarial (fusions)

	Ara	Abans
Banca	B. Santander	Banesto, Central, Hispano, Santander
	BBVA	Bilbao, Vizcaya, Argentaria
Electricitat	Endesa	Endesa, Erz, Enher, Gesa, Fecsa, Hidruña, Vuiesgo, Sevillana
	Iberdrola	Iberdrola, Hidrola
Gas	Gas Natural-Unión Fenosa	Gas Natural (Catalana de Gas, Gas Madrid, Sección gasística de Repsol) Unión Fenosa (Unión Eléctrica y Fuerzas Eléctricas del Noroeste)
Petroli	Repsol	Camps, Enpetrol, Hispanoil, Eniepsa, Petroliber, Petronor, Montoro, Alcudia, Calatrava, Paular, Butano
Construcció	ACS Dragados	Dragados, Comylsa, Tecsa, Ocisa, Padrós, Auxini, Ginés Navarro
	FCC	Focsa, Construcciones y contratas
	Acciona	Entrecanales, Cubiertas Mzov
	OHL	Obrascón, Huarte, Laing
	Ferrovial	Ferrovial, Agromán
	S y V	Sacyr, Vallehermoso

¹ El gener de 2011, de 45 caixes n'han quedat 17 grups.